

ERGENLERDE SOSYAL BECERİLER VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ

Uzm. Fatma Uzamaz
Ç.Ü Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

GİRİŞ

İnsanlar, sosyal birer varlık olduğu için diğerleriyle birlikte yaşama eğilimindedirler. Bir arada yaşamının gereği olarak birbirleriyle etkileşim kurmak ve topluma uyum sağlamak durumundadırlar. Topluma sağlıklı bir uyum yapabilmek için bireylerin birbirlerine duygularını, düşüncelerini, isteklerini iletebilmeleri önemlidir. Bazı bireyler için duygu düşünce ve isteklerini ifade etmek, sosyal ilişkiler başlatmak ve sürdürmek kolay olurken bazı bireyler için başarılı sosyal ilişkiler kurmak ve devam ettirmede güçlükler olabilmektedir.

Kişinin diğer insanlarla karşılıklı ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için bir takım beceriler gereklidir. İnsanlar, sosyal beceriler olarak tanımlanan bu becerileri sayesinde birbirleriyle etkileşim kurarlar. Bu yüzden sosyal beceriler toplumsal bir varlık olan insanın en önemli becerilerindendir. İnsanlar bu becerileri sayesinde bir arada yaşarlar. Toplumsal düzen insanların sosyal becerileri sayesinde işler. Toplumsal düzeni korumanın yanı sıra insanların ruh sağlığı onların diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasına bağlıdır. Bu nedenle sosyal beceriler bireyin ruh sağlığı açısından önemlidir. Sosyal beceriler başkalarıyla başarılı etkileşimde bulunulmasına olanak sağlayan davranışlardır. Bu davranışları göstererek kişi, kişilerarası durumlarda çevrelerinden pekiştirme elde ederler veya hali hazırda pekiştirmeleri sürdürürler. Sosyal beceriler; kişilerarası bir nitelik taşır, iletişim ve etkileşimi sürdürmeye yöneliktir; tekrarlanabilir ve belirlenebilirler. Kişilerarası ilişkiler başlatma, sürdürme ve uygun şekilde bitirme becerileri sosyal beceriler kapsamında değerlendirilmektedir (Bacanlı,1999a).

Duygu ve düşünceleri açıkça söyleyememek, yaşlılarıyla ya da mevki olarak kendinden büyüklerle rahat konuşamamak, arkadaş edinememek, gruplara girememek iletişim sorunları arasında yer almaktadır. İletişim becerilerinde yeterli olan bireyler duygu, düşünce ve isteklerini karşı tarafa rahatlıkla aktarabilmektedir. Aynı zamanda başkalarının haklarına sahip çıkarken kendi haklarını da savunabilme becerisine sahiptir. Diğer durumda yani; duygu, düşünce ve isteklerin iletilmesi becerilerinin eksikliği durumunda ise, bireyler karşı tarafla ilişkiler kurmakta ve sürdürmekte güçlükler yaşayabilmektedirler. Bu kişiler ya çekingen olarak ; kendi haklarının ihlal edilmesine göz yumarak seçme hakkını başkalarına bırakır. “Karşımdakinin duygu, düşünceleri benimkinden daha önemli “diye düşünürler; ya da saldırgan olup istedikleri amaçlara başkalarını kırarak ve onların haklarını ihlal ederek ulaşırlar”Karşımdakinin

duygu,düşünce ve istekleri benimkilerin yanında değersiz ve önemsiz diye düşünürler”(Çulha ve Dereli,1987). Her iki durum da bireyin sağlıklı ilişkiler kurmasına engel olabilmektedir.

Gerek toplumsal, gerekse bireysel yaşam için oldukça önemli olan sosyal becerilerin neler olduğu ve niteliği psikolojinin 1900'lü yılların başlarından beri üzerinde durduğu, ancak henüz cevaplayamadığı sorulardır. Bu becerilerle ilgili ilk bilimsel incelemeler William James'in Psikolojinin Prensipleri adlı eserine dayanır. Bu eserde insanların sosyal ilişkilerinde bir çok sosyal benliklerinin bulunduğu tezi öne sürülmüştür. Bu benliklerin sosyal ilişkilerimizde nasıl davrandığımızı gösteren kalıplar olduğu belirtilmektedir (Bacanlı,1999a).

Sosyal beceri kavramının öncüsü sayılabilecek diğer bir kavram ise sosyal zeka kavramıdır. Sosyal beceriler ve sosyal yetenekler yönünden bireysel değişiklikleri ölçme girişiminin kökleri Thorndike ve diğerlerinin sosyal zeka ile ilgili olan çalışmalarına dayanmaktadır (Hunt, 1928; E.L. Thorndike,1920,Akt; Riggio, 1986). Thorndike'tan önceki araştırmacılar sosyal zeka ve akademik zekayı ayırtmaya çalışmışlardır. Daha sonra Thorndike (1920) zekayı üç kategoriye ayırmıştır. Bunlar sosyal, soyut ve mekanik zekadır (Brown ve Anthony, 1990). Thorndike, soyut zekayı; sayı ve kelime cinsinden sembollerini anlama mekanik zekayı ise çeşitli araç, gereç ve makinaları anlama ve kullanma yeteneği olarak tanımlamaktadır. Sosyal zeka ise insanları anlama onlarla başarılı ilişkiler kurabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Toker ve Kuzgun, 1968).

Sosyal beceriler kavramıyla ilgili bir çok tanım yapılmıştır .İlgili tanımlar birbirine içerik olarak benzemektedir. Hersen ve Eisler (1976) sosyal becerileri, bireylerin tabii çevrelerinde; okul, ev ve işte başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunma yeteneği olarak tanımlamaktadırlar (Akt; Bacanlı,1999b,20).

Bornstein, Bellack ve Hersen (1977) kişilerarası ilişkilerde etkili olabilmek için gerekli beceriler olarak tanımlamaktadırlar(Akt; Wise, Bundy, Bundy ve Wise,1991,232).

Sosyal beceriler, sosyal ortamlarda, sosyal olarak kabul edilebilir yollarla diğerleriyle etkileşimde bulunma yeteneğidir (Combs ve Slaby, 1977 Akt; Verduyn, Lord ve Forest ,1990,3).

Sosyal beceriler, kişilerarası ilişkilerde kullanılan, başkalarından olumlu pekiştiriciler gelmesini sağlayan öğrenilmiş davranışlardır (Kelly, 1982,3).

Sosyal beceriler, başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli

gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren öğrenilebilir davranışlardır (Cartledge ve Milburn, 1983; Akt;Yüksel,1997,38).

Sosyal beceri kavramı ile ilgili tanımlar incelendiğinde içerik olarak birbirlerine benzediği görülmektedir. Tanımların içeriğinde başkalarıyla olan ilişkiler, iletişim ve etkileşimler vurgulanmaktadır. Kişilerin diğerleriyle olan ilişkilerinde onların davranışlarını anlayarak uygun tepkiler verebilmesi tanımlarda yer almaktadır. İlgili tüm kavramlarda başka birileri söz konusudur. İletişim ve etkileşim söz konusudur.

Ergenler ve Sosyal Beceri Eğitimi

Ergenlik dönemi, çocukluktan farklı olarak günlük problemlerin çözülmesinin, kişisel ödev ve sorumlulukların yerine getirilmesinin gerektiği ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesinin beklenildiği gelişimsel bir dönemdir. Değişik yaş ve cinsiyetten arkadaşlıklar kurmak, sosyal etkinliklere katılmak, kendisini arkadaş gruplarının bir parçası olarak görmek ergenin sosyal gelişimi için önemlidir. Bütün bu görevler kişilerarası ilişkiyi içerdiği için, sosyal beceriyi etkili bir şekilde kullanmak önem kazanmaktadır. Bununla birlikte bir çok ergen diğer ergenlerle ilişkiler kurmakta güçlük çekmekte ve sosyal becerilere ihtiyaç duymaktadır (Christof, Scott, Kelly, Schlundt, Baer, Kelly; 1985). Arkadaşlık ilişkileri kurmada güçlük, karşı cinsle ilişkide çekingenlik, duyguları ifade edememe gibi sorunlar ergenlik döneminde yoğun olarak yaşanabilmektedir.

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan ergenlik döneminde bireyin çevresinde ve iç dünyasında bir çok değişiklikler olmaktadır. Bu dönemde sosyal ilişkiler ve etkileşimler giderek karmaşıklaşmakta ve bu da daha çok sorumluluk almayı gerektirmektedir. Bu dönemde karşılaşılan bir çok durum veya problem bireyin hayatı boyunca ilk kez karşısına çıkmaktadır. Yeni problemler yeni başa çıkma ya da problem çözme becerileri gerektirmektedir. Bu nedenle ergenlik dönemi kararsızlıkların ve kendini ifade etmede zorlukların yaşandığı bir dönem olmaktadır (Dikmeer,1997).

Ergenlik döneminde zaman içinde ani ve önemli oranda değişiklikler olur. Bu ani değişiklikler ergenin sosyal yaşamını da etkiler. Ergen için bu değişikliklere uyum sağlamak zor olabilmektedir. Bütün bu değişiklikler ergen ve ailesi için stres dolu zamanlardır. Bu dönemde okuldan soğuma, okuldan kaçma, sigara, alkol ve ilaç kullanmaya başlama, kilo vermek için hiçbir şey yememe, erken yaşta gebelik gibi sorunlar başlayabilmektedir. Hamburg (1993) bütün bu sorunları önlemek için ergenleri bilgilendirmek ve kişilerarası ilişkilere dayalı beceriler öğretilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Jones, Hobbs ve Hockenbury (1982) bu dönemde ergenlerin çekingen olmaya, sosyal ilişkiler başlatmada yetersiz olmaya ve diğerleriyle tartışmada zorlanmaya eğilimlerinin olduğunu belirtmektedirler.

Ergen, kendindeki değişikliklere alışırken, başkalarıyla da çocuklukta olduğundan farklı biçimde ilişkiler kurmaktadır. Ergenin başlıca ilişkileri arkadaşlarıyla olmaktadır. Ergenlik sarsıntıları kaybolduktan sonra konuşmak, içini dökmek gereksinimi delikanlıyı yeni dostlarla birlikte olmaya iter (Şemin,1992). Arkadaşları tarafından kabul edilmeyen ergenler olumlu arkadaşlık ilişkilerinin sağladığı deneyimden yoksun kalırlar. Atılganlığın gelişmesinde arkadaşlık ilişkileri önemli rol oynar. Özgeci davranış, mantıklı düşünme ve diğer sosyal yeterlikler karşılıklı ilişkilerle ilgilidir (Hartup, 1978; Akt. Bierman ve Furman, 1984). Roff (1970) psikiyatrik sorun yaşayan ergenlerin çocukluk dönemlerinde zayıf sosyal ilişkiler yaşadıklarını belirtmekte ve arkadaşlık ilişkileri kurabilenlerin de arkadaşları tarafından reddedilenlere göre sosyal beceri yönünden daha şanslı olduklarını savunmaktadır (Akt. Barret, 1985).

Ergenlikte akran ilişkilerinin yanı sıra anne-baba ile olan ilişkiler de önemli olmaktadır. Ergen, hem ana-baba, hem de arkadaşlık ilişkileri açısından önemli olan bu devrede kontrolü ele geçirmek istemektedir. Bu nedenle gençler ve ana-babalar açısından kontrol önemli bir sorun olabilmektedir. Gençler özellikle kendileriyle ilgili konularda kontrolü ele geçirmeyi istemekte, ele geçirdiklerinde de nasıl kullanacakları konusunda güçlükler çekmektedirler (Hortaçsu, 1991).

Kimlik oluşturma birtakım değerlere sahip olma, ergenlik döneminin gelişimsel özelliklerindedir. Erikson (1968) ergenliğe girişle birlikte ya kimlikle ya da rol karmaşası ile sonuçlanacak bir dizi kararın alınması gerektiği varsayımı geliştirmiştir. Doğru kararları alan ergenler deneyimlerini açıkça tanımlanmış bir kimlikle bütünleştirmeye yetenekli olacaklardır. Doğru kararları alamayanlar ise ergenlik sona erdikçe ve yetişkinlik başladıkça geliştirilecek çeşitli kimliklerle ve oynanacak rollerle ilgili sorunlarla bunalacaklardır(Akt;Onur, 1993). Bir yandan büyümenin getirdiği sorunlar diğer yandan rolünün belirsiz oluşu ile ilgilenmeye başlayan ergen kendi kimliğini bulma işine girişecektir. Bu amaçla genç için çeşitli araştırmalar başlar. "Başkalarının gözünde nasıl görüldüğü ile kendini nasıl hissettiğini" karşılaştırır. Bu araştırma sırasında yaşıt grupları ve grup liderleri genç için büyük önem kazanır. Gençler, kendilerini grupta tutmak için grup liderleri ile çoğu kez aşırı özdeşirler (Ekşi, 1990).

Ergen kimlik oluştururken bir takım ahlaki değerleri de birlikte geliştirmeye çalışmaktadır. Kohlberg'in ahlak gelişimi teorisinin sosyal becerilerle ilgili olduğu ve ahlak gelişiminin son basamağı olan 11-12 yaş civarında bazı moral ilişkilerin önem kazandığı belirtilmektedir. Bu dönemde sosyal kurallar ve başkalarının haklarını koruma mekanizmaları daha da önem kazanmaktadır.(Cartledge ve Milburn, 1995).

Günümüzde iletişim sorunları olarak da değerlendirilen duygu ve düşünceleri rahatlıkla anlatamamak, arkadaşlık ilişkileri kuramamak, karşı cinsle ilişkide çekingenlik, okul iş, aile ve benzeri ortamlarda yaşanan sosyal iletişim ve etkileşim

kısıtlılıkları, son yıllarda sosyal bilimcileri ve psikologları sosyal becerilerin önemi üzerinde durmaya yöneltmiştir (Tegin,1990).

Formal eğitimde sosyal becerilerin gelişimsel bir süreç olduğu kabul edilmekte ve bunları geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Bu beceriler bir çok çocuk ve ergende kendi akranları ve yetişkinlerle ilişkilerinde yaşanan bir durum olmamakta aynı zamanda öğrenme ortamına sağlayacakları yararlar üzerindeki önemi de vurgulamaktadır. Bunu destekleyen araştırmalara bakıldığında sosyal beceri eksikliğinin düşük akademik başarının ortaya çıkmasına neden olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte sosyal ve psikolojik fonksiyonların önemli belirleyicileri olduğunu ortaya koyan kanıtlar vardır. Okulu bırakma, düşük akademik başarı, antisosyal davranış, alkolizm ve yetişkinlik psikozu gibi sorunların sosyal beceri yetersizliği ile ilişkili olduğu yapılan araştırma sonuçlarından elde edilmiştir (Ogilvy, 1994).

Sözü edilen bu sorunların yanı sıra bazı ergenler; arkadaşlıklar kurmada, sürdürmede, kendini ifade etmede, iletişim kurmada, saldırganlıkla başetmede zorluklar yaşamaktadırlar. Rehberlik servislerine başvuran öğrencilerin büyük çoğunluğu kendilerini ifade de zorluk çektiklerini, kızardıklarını, kekelediklerini ifade etmektedirler. Özellikle karşı cinsin bulunduğu ortamlarda konuşmak daha zor olmaktadır. Ayrıca öğrenciler, okulda veya çalıştıkları iş yerlerinde kişilerarası ilişkilerde güçlük yaşadıkları ve kişilerarası ilişkilerde güven kayb ettikleri için danışmanlara başvurumaktadırlar. Yapılan bir çok çalışmada, kişisel güven için temel elementlerin olumlu benlik kavramı ve diğerleriyle doyurucu kişilerarası ilişkiler olduğu saptanmıştır(Mitchell,1990).

Sosyal beceri eğitimi yoluyla ergenlere, kişilerarası ilişkilerini kolaylaştıracak sosyal beceriler kazandırılabilir. Ergenlere yönelik hazırlanan sosyal beceri eğitimi programlarında sözel ve sözel olmayan iletişim becerileri, başa çıkma ve atılma becerilerine yer verildiği görülmektedir. Bu becerilerin kazandırılması ergenlerin kişilerarası ilişkilerini geliştirmeleri bakımından önemli görülmektedir (Foster, DeLawyer ve Guevremont, 1985).

Sosyal beceri eğitiminin amacı, deneyimsizlikten ya da yanlış öğrenmelerden kaynaklanan uyumsuz davranışları kişiye daha uygun tepkiler kazandırarak ortadan kaldırmaktır (Sorias,1986). Sosyal beceri eğitimine başlamadan önce eğitim verilecek bireylerin değerlendirilmesi önemlidir. Bu yolla bireylerin yaşadıkları güçlük alanları belirlenir ve uygun bir programa geçilir. Kişiler arkadaşlık ilişkilerinde güçlük, duyguları ifade edememe, topluluk önünde konuşamama, hayır diyememe, öfkeyle başedememe gibi bir ya da birden fazla konuda güçlük yaşayabilirler. Bireylerin yaşadıkları güçlük alanları saptanarak uygun bir eğitim programına geçilmesi verilen eğitimin etkililiği için önemlidir. Ayrıca verilen eğitimin etkili olup olmadığını belirlemek için uygulama sonrasında değerlendirme yapmak gerekmektedir.

Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi

Sosyal becerileri değerlendirmek için yeterli ölçme ve değerlendirme araçlarının olmaması sosyal becerilerle ilgili çalışmalar yapmaya engel teşkil etmekte idi. Günümüzde sosyal becerilerin değerlendirilmesi konusuna önem verilmeye başlanmıştır. Sosyal beceri eğitimi öncesinde ve sonrasında verilen eğitimin etkililiğini değerlendirecek geçerli ve güvenilir ölçme araçları geliştirilmiştir. Sosyal becerilerin değerlendirilmesiyle ilgili bir çok yöntem kullanılmaktadır. Sosyal beceriler sayısal değerlerle ölçülebileceği gibi ölçmede rol oyunları sözel olmayan davranışların ölçülmesi gibi konulara da yer verilmiştir (Butow ve Holman,1986).

Sosyal becerileri değerlendirmedeki amaç diğer değerlendirme yöntemlerindeki amaç gibidir. Genel değerlendirme prosedürü ya formal ya da informal bir yaklaşımı içermektedir. Her iki yaklaşımın da sosyal becerilerin değerlendirilmesinde önemli olduğu belirtilmektedir. Formal değerlendirme, sayısal değerlendirmeyi içeren dereceleme ölçekleri ve kontrol listelerinden oluşmaktadır. İnfomal değerlendirme ise sosyometri, görüşme, rol oyunları ve davranışın gözlenmesi gibi değerlendirmeleri içermektedir (Elksnin ve Elksnin, 1995).

Dereceleme ölçekleri ve kontrol listeleri; öğretmen, aile, arkadaş ve hedef kişi ile ilgili olabilir. Dereceleme ölçekleri sayısal olarak ifade edilebildiği için davranışın oluşma sıklığı da belirlenebilir (Elksnin ve Elksnin,1995). Öğrencilerin sosyal davranışlarını belirlemek için bu amaçla geliştirilmiş ölçeklerden yararlanılabilir. Bu ölçekler çocuğu gözleme olanağı olan yetişkinler tarafından doldurulabilir. Bu ölçekler, öğrencinin diğerlerine göre kendi durumlarını değerlendirmelerine ve değerlendirmenin tümünü toplu halde görmelerine, aynı zamanda kendi değerlendirmelerinin farkına varmalarına yardımcı olabilir. Bu ölçeklerden rehberlik uzmanı ile bilgi alış verişinde bulunmak için de yararlanılabilir (Bacanlı,1999a).

İnfomal değerlendirme yöntemlerinden birisi olan sosyometri tekniği sosyal becerilerin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Eğer araştırmacı arkadaşlık ilişkilerinde sosyal statüleri ortaya koymak istiyorsa bu tekniği kullanabilir. Bu teknikte amaca göre değişik kriterler göz önüne alınarak sorular oluşturulabilir. Örneğin, “Bilimsel bir projeyi hazırlamak için sınıftan kiminle çalışmak istersiniz” ya da “Bir partiye gitmek isteseyiz kiminle gitmek istersiniz” (Elksnin ve Elksnin,1995). Sosyometri sınıf öğretmenliği veya rehberlik hizmetleri çerçevesinde sıklıkla kullanılan bir tekniktir. Tekniğin kullanılması için çeşitli kaynaklardan yararlanılabilir. Burada üzerinde durulması gereken konu öğrencilerin sosyal becerilerle ilgili olarak özel ilgiye ihtiyaç duyduklarıdır. Özel ilgilenilmesi gereken seçme ve seçilmede sorun yaşayan öğrenciler olabilir. Bu yolla sorun yaşayan öğrenciler tesbit edilebilir (Bacanlı,1999a).

McFall (1982) sosyal becerileri değerlendirmede dört yöntemin olduğunu belirtmektedir. Bunlar; a) Kağıt-kalemle kendini değerlendirme b) Davranışsal rol

oynama c)Yarı doğal performansın gözlenmesi d) Başkalarının önemli değerlendirmeleri

Sosyal becerilerin değerlendirilmesinde kullanılan en yaygın yöntem kişilerin kağıt-kalem yöntemiyle kendilerini değerlendirmelerini istemektir. Bu yöntemde, doğru-yanlış cevaplar veya likert tipi dereceleme ölçekleri kullanılabilir. Davranışsal rol oynama yöntemi ise, sosyal becerileri ölçen ikinci derecede kullanımı yaygın olan yöntemdir. Rol oynama yöntemiyle bireyin gerçek yaşama benzeyen durumlarda ortaya çıkardığını varsaydığı davranışlarla ilgili çıkarımlar yapar. Rol oynama performansı kayıt cihazına veya videoya kaydedilir. Gösterilen her bir beceri açısından, bireyler uzman bir kişi tarafından değerlendirilir ve bir puan verilir. Yarı doğal yöntem, bireyin sosyal beceri düzeyini değerlendirmek için kullanılabilir. Fakat bu tarzın kullanımı çok nadirdir. Tek puan vermek için bu yöntemi kullanan araştırmacılar bireyin kişisel özelliğinin geçerli bir yansıması olduğuna inanırlar, bu özellik bütün kişilerarası ilişkilerde tutarlı ve tahmin edilebilir kişisel performansı gösterir (McFall,1982).

Sosyal becerilerin değerlendirilmesindeki diğer bir yöntem ise bireyin çevresindeki kişilerden bireyin günlük davranışlarındaki sosyal becerilerini değerlendirmelerini istemektir(McFall,1982). Örneğin; sosyometrik ölçümlerde arkadaş ve öğretmen değerlendirmeleri bir kriter olarak ele alınabilir. Öğretmenlerin problem davranışları değerlendirmek için kullandıkları ölçekler ve problem tarama listeleri örnek verilebilir (Hughes ve Sullivan, 1988). Arkadaş temelli değerlendirmeler yoluyla sosyal beceriler hakkında bilgi toplamak yaygın olarak kullanılmamakta, fakat direk gözlem yapma kadar bilgi sağladığı savunulmaktadır (Dygdon,1988).

SONUÇ

Buraya kadar tartışılan konulardan da anlaşılacağı gibi ergenler kişilerarası ilişkilerini kolaylaştıracak, kendilerini ifade etmelerine yardımcı olacak, kendilerini tanımaları ve olumlu arkadaş ilişkileri geliştirmelerine yardımcı olacak, aileleriyle olan ilişkilerini düzenleyecek sosyal becerilere ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal beceri yetersizliği nedeniyle kişilerarası ilişkilerde güçlük yaşayan ergenlere yönelik hazırlanan sosyal beceri programlarının ergenlerin daha sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal beceriler; iletişim, duyguları anlama ve ifade etme, saldırganlıkla başedebilme, stresle başa çıkma, problem çözme becerilerini kapsamaktadır. Sosyal becerilerin değişik boyutlarıyla ilgili hazırlanan sosyal beceri eğitim uygulamalarının ergenlerin yaşadığı bazı güçlüklerle başedebilmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ergenlerin ihtiyaçları doğrultusunda programlar uygulanması önemli görülmektedir. Ergenlerin gereksinimlerinin ve yaşadıkları güçlüklerin saptanması için ise değerlendirme yapmak gerekmektedir. Ayrıca sosyal beceri eğitimi öncesi ve sonrasında değerlendirmeler yapılarak eğitimin etkililiği belirlenebilir. Sosyal becerileri değerlendirmek amacıyla bir ya da daha fazla değerlendirme yöntemi kullanılabilir.

Dereceleme ölçekleri, sosyometri, arkadaş ve öğretmen değerlendirmesi gibi yöntemlere başvurulabilir. Formal ve informal değerlendirme yöntemlerinin birlikte kullanılmasının beceri eksikliğini saptamada önemli olduğu düşünülmektedir. Beceri eksikliğini saptanmasından sonra uygun sosyal beceri programına geçilmesi ve program uygulaması sonunda tekrar değerlendirme yapılması önemlidir. Uygulama sonunda yapılan değerlendirme programın etkililiği konusunda bilgiler sağlar. Bu yolla programda yeni düzenlemeler yapılabilir ya da yeni uygulamalarda kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Bacanlı, H (1999)a, Sosyal Beceri Eğitimi, **İlköğretimde Rehberlik**, Editör: Yıldız Kuzgun, Ankara
- Bacanlı, H (1999)b, **Sosyal Beceri Eğitimi**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım
- Barret, T.E. (1985), "Clinical application of behavioral social skills training with children", **Psychological Reports** 57, 1183–1186.
- Bierman, K ve Furman, W (1984), "The effects of social skills training peer involvement on the social adjustment of preadolescents", **Child Development** 55, 151–162.
- Butow, P ve Holman, J. (1986), "Issue in the assesment of social skill", **Australian Journal of Psychology** 38(1), 69–80.
- Cartledge, G.F. ve Milburn, J. (1995), **Teaching Social Skills to Children and Youth**, U.S.A, Allyn and Bacon Massachusetts.
- Christoff, K.A., Scott, W.O, Kelly, M.L, Schlundt, D., Baer, G, Kelly, J.A (1985), "Social skills and social problem solving training for shy young adolescence", **Association Advancement of Behavior Therapy**, 16, 468–477.
- Çulha, M. ve Dereli, A.A. (1987), "Atılganlık eğitim programı", **Psikoloji Dergisi**, 6 (21), 124–127.
- Dikmeer, D.İ. (1997), **Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçerik Dönük Ergenlerin İçerik Dönüklük Düzeyine Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Dygdon, J.A (1988) "Peer-baset assessment in the study of children's social competence and social skills" **Progress in Behaviour Modification**. 23, 165-207
- Ekşi, A. (1990), **Çocuk Genç Ana Babalar**, (1. Basım), İstanbul, Bilgi Yayınevi

- Elksnin, K.L ve Elksnin, N (1995) **Assessment and Instruction of Social Skills**, Second Edition, London, Singular Publishing Group, INC
- Foster, S.L; Delawyer, D.D, Guevremont, D.C. (1985), "Selecting targets for social skills training with children and adolescents", **Advances in Learning and Behavioral Disabilities** 4,77-132
- Hamburg, D. (1993), "The opportunities of early adolescence", **Teacher College Record** 24(3), 5–8.
- Hughes, J.N. ve Sullivan, K.A. (1988), "Outcome assesment in social skills training with children: Critical reviwis", **Journal of Psychology** 26,167–183.
- Jones, W.H., ve Hobbs, J., (1982), "Personality processes and individual differences loneliness and social skill deficits", **Journal of Personality and Social Psychology** 42 (4), 682–689.
- Kelly, J.A.(1982), **Social Skills Training A Practical Guide For Interventions**, New York, Springer Publishing Company.
- Mc Fall, M. R. (1982), "A review and reformulation of the concept of social skills ", **Behavioral Assesment** 4, 1–33.
- Mitchell, C. E (1990), "Development or restoration of trust in interpersonal relationship", **Adolescence**, 25(100), 847-855
- Ogilvy,C.M. (1994), "Social skills training with children and adolescent: A review of the evidence on effectiveness", **Educational Psychology**, 14(1), 73–83.
- Onur,B., (1993), **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara
- Riggio,R.E. (1986), "Assesment of basic social skills", **Journal of Personality and Social Psychology**, 51(3), 649–660.
- Sorias,D.(1986), "Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri", **Psikoloji Dergisi** 5(20), 25–26.
- Tegin, B.(1990),” Üniversite öğrencilerinin atılganlık davranış ve eğilimlerinin cinsiyet ve fakülte değişkenleri açısından incelenmesi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 7(25); 21–32.
- TokerF. ve Kuzgun, Y., (1968), **Zeka Kuramlar**, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu, Ankara.

Uğurel Şemin,R (1992) **Gençlik Psikolojisi** (3.Basım), İstanbul, Remzi Kitabevi

Verduyn, C.M. Lord,W., Forrest,G.C., (1990),"Social skills training in schools",**Journal of Adolescence** 13(3), S.No: 4-16.

Wise, K. L., Bundy, K.A, Bundy, E.A, Wise, L.A, (1991),"Social skills training for young adolescents", **Adolescence**, 26 (101), 232–239.

Yüksel,G (1997)b," Sosyal beceri envanterinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması",**Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi** 2(11),39-48